

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา เปรียบเทียบวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยตามกลุ่มภารกิจ หน่วยงาน และตำแหน่งของบุคลากร และศึกษาหาปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ในหน่วยงานเกี่ยวข้องด้านการรักษาผู้ป่วย จำนวน 557 คน ซึ่งประกอบด้วย

1.1 กลุ่มบริการทางคลินิก

กลุ่มงานผู้ป่วยนอกจิตเวช	41	คน
กลุ่มงานประสาทจิตเวชศาสตร์	19	คน
กลุ่มงานจิตเวชและสุขภาพจิตชุมชน	7	คน
กลุ่มงานโรงพยาบาลกลางวัน	7	คน
กลุ่มงานจิตเวชยาเสพติด	6	คน
กลุ่มงานจิตเวชวัยรุ่น	8	คน
รวม	88	คน

1.2 กลุ่มบริการทางการแพทย์

กลุ่มการแพทย์	20	คน
กลุ่มงานทันตกรรม	8	คน
กลุ่มงานจิตวิทยา	9	คน
กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์	15	คน
กลุ่มงานอาชีวบำบัด	15	คน

กลุ่มงานกายภาพบำบัด	10	คน
กลุ่มงานเภสัชกรรม	49	คน
กลุ่มงานรังสีวิทยา	6	คน
กลุ่มงานพยาธิวิทยา	14	คน
รวม	156	คน

1.3 กลุ่มการพยาบาล

กลุ่มการพยาบาล	12	คน
หอผู้ป่วยจิตเวช	229	คน
หอผู้ป่วยประสาทจิตเวชศาสตร์	56	คน
งานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ	6	คน
ศูนย์การรักษาด้วยไฟฟ้า	6	คน
งานกลุ่มบำบัดผู้ป่วยยุ่งยากซับซ้อน	4	คน
รวม	313	คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นตัวแทนบุคลากร สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครกซีและมอร์แกนที่ระดับ .05 (Krejcie and Morgan 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 227 คน เลือกตัวอย่างตามสัดส่วนของหน่วยงาน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจัดชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของหน่วยงานตามกลุ่มภารกิจต่างๆ ได้ตัวอย่างในกลุ่มบริการทางคลินิก 37 คน กลุ่มบริการทางการแพทย์ 63 คน และกลุ่มการพยาบาล 127 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แนวคิดวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยของสมาคมพยาบาล ผ่าตัด (2006) และแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยของ วันชัย มีชาติ (2544) Reason (1995) Vincent และคณะ (1998) และ วิณา จีระแพทย์ และเกรียงไกร จีระแพทย์ (2550) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงานตั้งแต่จบการศึกษา ระยะเวลาการทำงานในสถาบันฯ ตำแหน่ง การศึกษา

ต่อเนื่องด้านจิตเวช การได้รับการอบรม(ในปีที่ผ่านมา) และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่างจำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 วัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วย สอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยตามแนวคิดของสมาคมพยาบาลผ่าตัด (Association of periOperative Registered Nurses, 2006) ซึ่งวัดองค์ประกอบของวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วย 5 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการรายงาน วัฒนธรรมความยืดหยุ่น วัฒนธรรมการเรียนรู้ วัฒนธรรมการเฝ้าระวัง และวัฒนธรรมความเป็นธรรม ลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จากมากที่สุดถึง น้อยที่สุด จำนวน 29 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	มากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	มาก
คะแนน 3	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	น้อย
คะแนน 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

กรณีข้อคำถามเชิงลบ มีการกลับคะแนนเป็น 5 = น้อยที่สุด 4 = น้อย 3 = ปานกลาง 2 = มาก และ 1 = มากที่สุด

เกณฑ์การตัดสินคะแนนพิจารณาในรูปคะแนนเฉลี่ย แบ่งออกเป็น 3 ระดับตามแนวคิดของ Best (1989) (อ้างถึงใน ศุภราภรณ์ พรหมลักขโณ 2548) ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

คะแนนเฉลี่ย 3.67 - 5.00 หมายถึง มีวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยอยู่ในระดับสูง

คะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.66 หมายถึง มีวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 2.33 หมายถึง มีวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยอยู่ในระดับต่ำ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วย สอบถามความคิดเห็นของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วย โดยใช้แนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมของ วันชัย มีชาติ (2544) Reason (1995) Vincent และคณะ (1998) วิมา จิระแพทย์และเกรียงไกร จิระแพทย์ (2550) ได้แก่ ปัจจัยองค์กร ปัจจัยผู้บริหาร ปัจจัยทีมงาน ปัจจัยระบบการทำงาน ปัจจัยสภาพแวดล้อม

และปัจจัยผู้ป่วย โดยลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับจาก เห็นด้วยมากที่สุด ถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด จำนวน 52 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
คะแนน 3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
คะแนน 1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

กรณีข้อคำถามเชิงลบ มีการกลับคะแนนเป็น 5 = น้อยที่สุด 4 = น้อย 3 = ปานกลาง 2 = มาก และ 1 = มากที่สุด

เกณฑ์การตัดสินคะแนนพิจารณาในรูปคะแนนเฉลี่ย แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ตามแนวคิดของ Best (1989) (อ้างถึงใน ศุภราภรณ์ พรหมลักขโณ 2548) ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{3} = 1.33$$

คะแนนเฉลี่ย	3.67 - 5.00	หมายถึง	มีปัจจัยอยู่ในระดับดี
คะแนนเฉลี่ย	2.34 - 3.66	หมายถึง	มีปัจจัยอยู่ในระดับพอใช้
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 2.33	หมายถึง	มีปัจจัยอยู่ในระดับควรปรับปรุง

ส่วนที่ 4 ภาวะสุขภาพทั่วไป สอบถามเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของบุคลากรสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา โดยดัดแปลงจากแบบสอบถามภาวะสุขภาพทั่วไป The 36-Item Short-Form Health หรือ SF-36 (วัชร เลอमानกุล และปารณีย์ มีแต้ม 2548) เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการวัดสถานะสุขภาพ (General Health Measure) ประกอบด้วย 36 ข้อคำถาม สำหรับ 8 มิติด้านสุขภาพ ได้แก่ 1) มิติการทำงานด้านร่างกาย (Physical functioning) 2) มิติข้อจำกัดเนื่องจากปัญหาทางร่างกาย (Role limitations due to physical problems) 3) มิติความเจ็บปวดทางกาย (Bodily pain) 4) มิติการรับรู้สุขภาพทั่วไป (General health perceptions) 5) มิติการทำงานทางสังคม (Social functioning) 6) มิติข้อจำกัดเนื่องจากปัญหาทางอารมณ์ (Role limitations due to emotional problems) 7) มิติสุขภาพจิตทั่วไป (General mental health) และ 8) มิติความมีชีวิตชีวา (Vitality) นอกจากนี้ยังมีคำถามเปรียบเทียบสุขภาพอีก 1 ข้อ (Reported health transition) ลักษณะข้อคำถาม

เป็นแบบ Likert scale การคำนวณคะแนนทำโดยการแปลงคะแนนในละข้อให้มีช่วงคะแนนที่เป็นไปได้อยู่ระหว่าง 0 ถึง 100 ดังนี้

คำถามข้อที่ 1, 2, 6, 8, 11.2, 11.4 เลือกตอบตัวเลือกที่ 1 ให้ 100 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 2 ให้ 75 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 3 ให้ 50 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 4 ให้ 25 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 5 ให้ 0 คะแนน

คำถามข้อที่ 3 เลือกตอบตัวเลือกที่ 1 ให้ 0 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 2 ให้ 50 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 3 ให้ 100 คะแนน

คำถามข้อที่ 4, 5 เลือกตอบตัวเลือกที่ 1 ให้ 0 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 2 ให้ 100 คะแนน

คำถามข้อที่ 7, 9.1, 9.4, 9.5, 9.8 เลือกตอบตัวเลือกที่ 1 ให้ 100 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 2 ให้ 80 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 3 ให้ 60 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 4 ให้ 40 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 5 ให้ 20 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 6 ให้ 0 คะแนน

คำถามข้อที่ 9.2, 9.3, 9.6, 9.7, 9.9 เลือกตอบตัวเลือกที่ 1 ให้ 0 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 2 ให้ 20 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 3 ให้ 40 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 4 ให้ 60 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 5 ให้ 80 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 6 ให้ 100 คะแนน

คำถามข้อที่ 10, 11.1, 11.3 เลือกตอบตัวเลือกที่ 1 ให้ 0 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 2 ให้ 25 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 3 ให้ 50 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 4 ให้ 75 คะแนน เลือกตอบตัวเลือกที่ 5 ให้ 100 คะแนน

การแปลผลคะแนน โดยการนำคะแนนรวมแต่ละด้านและภาพรวมทั้งหมดคำนวณสัดส่วนเป็นร้อยละ 100 คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50 แสดงว่ามีสุขภาพดี และคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50 แสดงว่ามีปัญหาสุขภาพ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษา มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารความเสี่ยงและความปลอดภัยจำนวน 5 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถาม ความเหมาะสมของเนื้อหา การใช้ภาษา และเกณฑ์การให้คะแนน หลังจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดได้พิจารณาแล้วผู้วิจัยได้นำมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้

2) การตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและแก้ไขปรับปรุงแล้ว นำไปทดลองใช้กับบุคลากรสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยาที่มีลักษณะเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 54 คน แล้วนำมาหาค่าความเที่ยงโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามด้านวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยเท่ากับ 0.936 ด้านปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยเท่ากับ 0.951 และด้านภาวะสุขภาพทั่วไปเท่ากับ 0.848

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการเก็บข้อมูลการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ทำหนังสือจากสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชถึงผู้อำนวยการสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ส่งโครงร่างการวิจัยและแบบสอบถามเพื่อขออนุมัติทำวิจัยถึงคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา

3.3 ติดต่อประสานงานกับหัวหน้ากลุ่มงาน/ศูนย์/งาน/หอผู้ป่วยของสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลและขอเก็บข้อมูล

3.4 แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัย รายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และกำหนดส่งแบบสอบถามคืนภายใน 2 สัปดาห์ ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืน 201 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.55 เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปตามลำดับ ดังนี้

4.1 ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ระดับวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 ระดับปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.4 การเปรียบเทียบวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยาตามกลุ่มภารกิจ หน่วยงาน และตำแหน่งของบุคลากร ใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (Independent t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

4.5 การวิเคราะห์ผลของปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอกบุคคลที่มีต่อวัฒนธรรมความปลอดภัยของผู้ป่วยในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

